

DEN OTEVŘENÝCH DVEŘÍ ČNB

VZNIK ČESKOSLOVENSKÉ
KORUNY 1918–1919

ČNB ČESKÁ
NÁRODNÍ
BANKA
100 LET
Kč

21. 9. 2019

100 LET ČESKO-SLOVENSKÉ KORUNY

...OSLAVTE JE S NÁMI

Osnova prezentace

Rakousko-uherská banka a rakousko-uherská koruna

Před převratem a krátce po převratu 1918

Vztahy s Rakousko-uherskou bankou 1918

Počátek roku 1919

Měnová odluka v březnu 1919

Bankovní úřad ministerstva financí

Závěr

100 LET ČESKO-SLOVENSKÉ KORUNY

...OSLAVTE JE S NÁMI

Rakousko-uherská banka a rakousko-uherská koruna I.

Privilegierte oesterreichische Nationalbank

- 1816 vznik
- 1818 Verwechslungskasse Praha a Brno
- 1847 Filial-Escompte-Anstalt

Österreichisch-Ungarische Bank (Rakousko-uherská banka)

- 1878 dualismus cedulové banky (jedna generální rada a valná hromada, dvě ředitelství, dva hlavní ústavy)
- 1878 zřizování poboček (Banknebenstellen)
- 1892 korunová měna

100 LET ČESKO-SLOVENSKÉ KORUNY

...OSLAVTE JE S NÁMI

Rakousko-uherská banka a rakousko-uherská koruna II.

1918 – 103 filiálek (1918) v Rakousku-Uhersku

- 25 filiálek v českých zemích
- 31 filiálek v celé ČSR

Česká kritika Rakousko-uherské banky

- nízký objem cedulového úvěru
- upřednostňování německy mluvících regionů českých zemí
- nízká úroveň reprezentace Čechů ve statutárních orgánech RUB
- měnová politika za I. světové války

100 LET ČESKO-SLOVENSKÉ KORUNY

...OSLAVTE JE S NÁMI

Před převratem a krátce po převratu 1918 I.

září 1918 – „Hospodářský zákon“

- Jaroslav Preiss – plán ekonomické nezávislosti
- Banka Říše české, rakousko-uherské bankovky v platnosti

28. říjen 1918 – vznik ČSR

- Jednání čs. zástupců (Vilém Pospíšil) s vedením RUB

6. listopad 1918 – filiálky Rakousko-uherské banky v českých zemích – přihlášení se k práci pro ČSR

- Uznání existence národních států (národních výborů) – SHS, ČSR, Německé Rakousko

100 LET ČESKO-SLOVENSKÉ KORUNY

...OSLAVTE JE S NÁMI

Před převratem a krátce po převratu 1918 II.

- Listopad 1918 – obchodní poukázky Zemské banky
  - Hromadění hotovosti + nedoplňování bankovek (výplaty jen na nutné potřeby – mzdy apod.)
  - 30. říjen 1918 úvahy o náhradních platidlech
  - Zákon č. 49/1918 Sb. z. a n. od Karla Engliše
  - Porušení privilegia Rakousko-uherské banky
  - Zemská banka království Českého – zákonný oběh, komerční krytí
  - Vytisknuty, ale nevydány – pak likvidace

100 LET ČESKO-SLOVENSKÉ KORUNY

...OSLAVTE JE S NÁMI

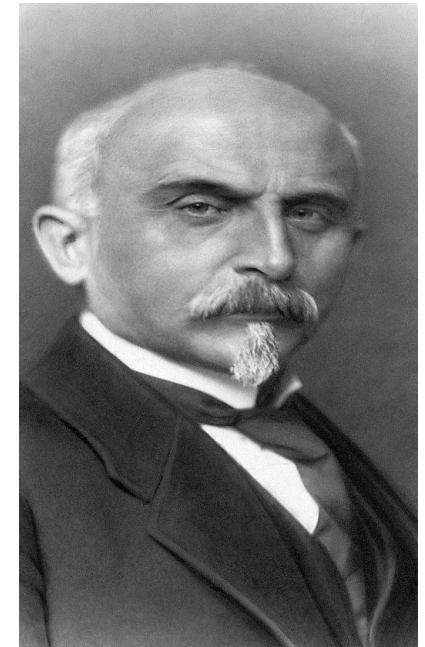
Vztahy s Rakousko-uherskou bankou 1918 I.

Jednání Alois Rašín – Karel Wallach 17. a 18. listopadu 1918

Podmínka jednání: okamžité uznání teritoria ČSR – včetně německy mluvící části ČSR (tzv. německých provincií)

Požadavky Aloise Rašína:

- Komisař ČSR do RUB
- Valná hromada – volby zástupců ČSR do generální rady (Generalrat)
- Hlavní ústav (Hauptanstalt) v Praze – stejné kompetence jako ve Vídni a Budapešti
- Komisař ČSR do Hlavního ústavu v Praze

Vztahy s Rakousko-uherskou bankou 1918 II.

Generální rada 28. listopadu 1918

- Komisař ČSR do RUB – akceptováno
- Valná hromada – volby zástupců ČSR do generální rady (Generalrat) – vynasnaží se
- Hlavní ústav (Hauptanstalt) v Praze – akceptováno
- Komisař ČSR do Hlavního ústavu v Praze – akceptováno 50:50 (zástupce komisaře)

Dopis na vlády

- 1) Garance za státní účty, 2) bankovní privilegium potrvá do konce roku 1919, 3) odmítnutí požadavků na směnu za zlato, 4) dotace penzijního fondu, 5) likvidace RUB až po mírové smlouvě

100 LET ČESKO-SLOVENSKÉ KORUNY

...OSLAVTE JE S NÁMI

Příprava měnové odluky na počátku roku 1919 I.

Zákaz lombardu válečných půjček Rakousko-uherskou bankou v ČSR

- Nařízení MF č. 185/1919 Sb. z. a n.
- Účinnost jen v ČSR x požadavek na uplatnění v celé bývalé monarchii

Kritika úvěrů RUB národním státům

- Proti novému úvěru pro Německé Rakousko
- Proti úvěrům se starým podmínkami pro Maďarsko (spory o teritorium)

Odmítnutí uznání validity bankovek 10 000 K

Volba zástupců ČSR do generální rady (3. února 1919)

- Odmítnutí nejen kandidátů, ale i volby
- Protest na valné hromadě proti měnové politice

100 LET ČESKO-SLOVENSKÉ KORUNY

...OSLAVTE JE S NÁMI

Příprava měnové odluky na počátku roku 1919 II.

Československá devizová ústředna

- 1916 devizový monopol – pověření RUB ve Vídni a Budapešti
- 1918–1919 porušování devizové vázanosti (zejména Živnostenskou bankou)
- Nařízení ministerstva financí č. 47/1919 Sb. z. a n. – pověřena Pražská súčtovací banka od 30. ledna 1919

27. leden 1919 – zákaz výplat žira a státních pokladničních poukázek v hotovosti

100 LET ČESKO-SLOVENSKÉ KORUNY

...OSLAVTE JE S NÁMI

Měnová odluka v březnu 1919 I.

1918–1919 – měnová anketa – alternativní návrhy oddělení a úpravy měny (např. Jaroslav Preiss, Jan Koloušek, Karel Engliš)

Rašínův plán: 1) samostatná měna; 2) měna napojená na zlato; 3) nezávislá centrální banka

Počátek příprav – konec roku 1918 (prezentováno 7. ledna 1919)

Předpoklady akce:

- Kolkování rakousko-uherských bankovek (10–1 000 K – kolky, bez 25 K, 200 K a 10 000 K)
- Stažení 50 % bankovek, zbylých 50 % státní dluh
- Povinná nevypověditelná 1% státní půjčka
- Soupis majetku pro dávku z majetku a přírůstku majetku
- Valutová půjčka

100 LET ČESKO-SLOVENSKÉ KORUNY

...OSLAVTE JE S NÁMI

Měnová odluka v březnu 1919 II.

25. února 1919 – zákon č. 84/1919 Sb. z. a n.

- Vznik čs. měny: 25. únor 1919 v 24:00 – 12. duben 1919 Československá koruna (Kč)

Organizace kolkovací akce:

- ústřední státní komisariát – hlavní státní komisariáty (13 obvodů v ČSR) – okresní státní komisariáty – sběrný (místní peněžní ústavy) – přednostové domácnosti
- 3.–9. březen 1919 – kolkování rakousko-uherských bankovek v českých zemích
  - 12. březen 1919 ukončení kolkování na Slovensku, 1920 kolkování na Podkarpatské Rusi
  - 1921 ukončení kolkovacího procesu (1922 výplata 1% státní půjčky)
- Výsledky:
  - Okolkovány bankovky, ale zadrženo jen 28,69 % bankovek (1% státní půjčka)
  - Proveden soupis majetku (označení cenných papírů)

100 LET ČESKO-SLOVENSKÉ KORUNY

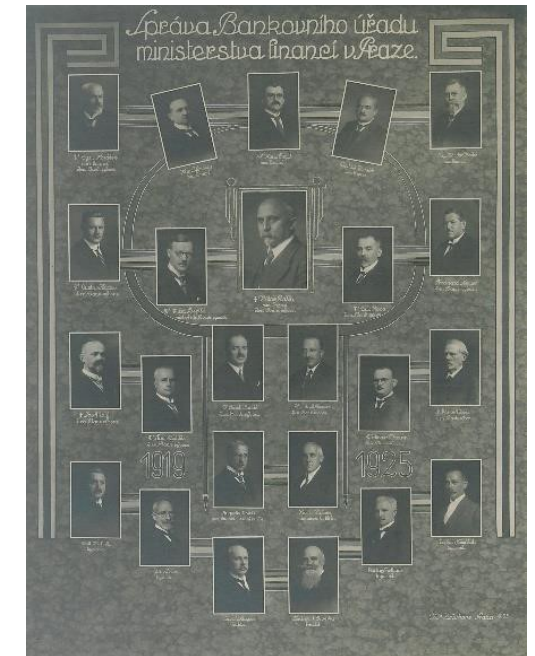
...OSLAVTE JE S NÁMI

Bankovní úřad ministerstva financí

25. únor 1919 protest Rakousko-uherské banky

11. březen 1919 Bankovní úřad ministerstva financí

- Státní úřad a veřejná instituce (úvěrování)
- Prozatímní instituce pro správu měny (úkoly: stabilizace měny, zřízení nezávislé cedulové banky)
- Administrace státovek, mincí, státního dluhu, určování úrokových sazeb
- Správa: Bankovní výbor při ministerstvu financí, obchodní správa (ústředí, hlavní ústav v Praze + filiálky, podružné úřady)

100 LET ČESKO-SLOVENSKÉ KORUNY

...OSLAVTE JE S NÁMI

Závěr

Diskuse o měnové politice a správě měny – Alois Rašín
a Karel Engliš

- 1) Definitivní úprava měny
  - Frank x koruna – paralelní měny
  - Kurs měny
  - 1925 koruna (Kč) definitivní měnou (nepřímá parita)
  - 1929 měna zlaté devizy
- 2) Samostatná cedulová banka
  - 1926 Národní banka Československá

DEN OTEVŘENÝCH DVEŘÍ ČNB

DĚKUJI ZA POZORNOST

21. 9. 2019